

## ORIGINEA NUMELUI DE FAMILIE

### *MUNTEAN(U)*

de

**Viorica GOICU, Simona GOICU-CEALMOF**

1. Numele de familie al profesorului nostru, Ștefan Munteanu, provine din apelativul topic *muntean*, înregistrat în DLR ca substantiv cu două sensuri: 1. (în opoziție cu *vălean*, *câmpean*) „om originar de la munte, care trăiește la munte, locuitor de la munte”: Cu rușine ostrovan, iar cu cinste *muntean* a se numi și a se ținea, primea (Cantemir, *Istoria ieroglifică*); 2. „persoană care face parte din populația Țării Românești sau a Munteniei ori este originară de acolo”; (la plural) „populația Țării Românești sau a Munteniei”: Măi *munten*, măi vecine, / Vină să te prinzi cu mine (V. Alecsandri, *Poezii*, II, 136). La rândul său, apelativul *muntean* este un derivat din mai vechiul cuvânt *munte*, moștenit din lat. *mons*, *montem* „munte”, și sufixul *-ean* < v. sl. *-eaninŭ*, *-janinŭ*, pl. *-eane*, *-jane*<sup>1</sup>.

Apelativul latinesc *mons*, *montem* este un termen panromanice care se păstrează cu sensul etimologic în limbile occidentale și în dalmată (it. *monte*, fr., prov. *mont*, cat. *munt*, sp., pg. *monte*, d. *muant*) precum și în dr., ar., ir. *munte*, mgl. *munti*, iar derivatul *monticellus* în dr. *muncel* și în d. *munčel*, it. *mon(ti)cello*, fr. *monceau*, prov. *moncel* și sp. *montecillo*<sup>2</sup>. În slavă, sufixul în discuție formează singularul unor substantive indicând starea socială, naționalitatea cuiva: v. sl. *Rimljaninŭ* „roman”, *seljaninŭ* „sătean”<sup>3</sup>. Sufixul *-ean*, cel mai vechi sufix pentru formarea numelor de locuitori în română, a intrat în limbă odată cu numele slave de locuitori, în textele vechi fiind consemnate forme slave ca: *Bereninulu* (< *Beria*) –

<sup>1</sup> Magdalena Popescu, *Nume de locuitori derivate de la teme străine*, în SMFC, II (1960), p. 216.

<sup>2</sup> H. Mihăescu, *La romanité dans le sud-est de l'Europe*, București, 1993, p. 187.

<sup>3</sup> Al. Rosetti, *Istoria limbii române. I. De la origini până la începutul secolului al XVII-lea*. Ediție definitivă, București, 1986, p. 217.

COD. VOR. 14, *Gae Derveninulu* (< *Dervīia*) – COD. VOR. 14, *Efeseianinulu* (< *Efes*) – COD. VOR. 34, *Eghipteaninu* – COD. VOR. 36, *Ethiopleanii* – PSALT. 141, *Iudeianin* – COD. VOR. 12 etc.<sup>4</sup> În dacoromână, sufixul *-ean* formează adjective și substantive: *apusean*, *mesean*, *mirean*, *sătean* etc., precum și nume de familie: *Bolintineanu* etc., iar în aromână și meglenoromână, *-ean* formează mai ales substantive: ar. *bitulean* „locuitor din Bitolia”, *Ocridean* etc.; mgl. *cătunean* (< *cătun*) „țăran, sătean”<sup>5</sup>.

Faptul că, treptat, vechiul sufix *-ean* a devenit foarte productiv în limba română pentru a forma nume de locuitori, trebuie să fi determinat scoaterea din uz a mai vechiului sufix latinesc *-(i)anu*, care s-a păstrat în celelalte limbi romanice (gal., cast., arag. *-an(o)*, ast. *-an(u)*, port. *-aõ*, cat. *à*, occ. *-àn / -à*, fr. *-ain*, fr. pr. *-an*, română *-aun*, friul. *-àn*, it. *-ano*, sard. *-anu*), iar în dacoromână *-în*, *-ân*<sup>6</sup>, doar în dr. *român*, ar. *armân*, ir. *rumer* (< lat. *Romanus*) ca nume etnic. Dacă toate aceste populații dispersate în nordul și sudul Dunării se denumeau ele înseși prin același termen latin *romanus*, iar toate sursele medievale le înglobau sub genericul slav *vlah*, rezultă că cele patru dialecte se încadrează într-un sistem lingvistic unic, numit *limba română*.

2. Numele de familie *Munteanu* provine din supranumele omonim, atribuit unor persoane originare de la munte sau care au trăit la munte și s-au stabilit, într-o fază inițială, în localitățile de la poalele acestuia. Onomasticienii români au pus în circulație și o altă explicație.

Astfel, Ștefan Pașca, în remarcabila sa lucrare *Nume de persoane și nume de animale din Țara Oltului*, București, 1936, unde a analizat toate numele înregistrate în urbariile întocmite între anii 1633-1789 și pe cele obținute, pe baza unui chestionar, de la membrii corespondenți ai Muzeului Limbii Române, între care și numele de familie *Muntean(u)* redat prin forma *Muntjan* (1680) cu o prezență în cele mai multe localități din Țara Oltului, consideră că acest nume este un derivat (cu sufixul *-ean*) de la apelativul topic *munte* sau din numele topic *Muntenia*<sup>7</sup>.

Mai tranșant, N. A. Constantinescu<sup>8</sup> îl consideră pe *Muntean* „un nume etnic care designă în special pe insul «originar din Muntenia»”, cu cea mai veche atestare în Moldova sub forma *Muntean* (1675-92), apoi *Muntean* Nicșul, șoimar (1591-600), *Muntean* Radu țig. (1591-600), dar și

<sup>4</sup> Magdalena Popescu, *art. cit.*, p. 216.

<sup>5</sup> Al. Rosetti, *op. cit.*, p. 216.

<sup>6</sup> *Dictionnaire historique de l'anthroponymie romane*. Volume I/1. *Introductions. Cahiers de normes rédactionnelles. Morphologie. Bibliographies*, Tübingen, 2007, p. 125.

<sup>7</sup> Ștefan Pașca, *Nume de persoane și nume de animale din Țara Oltului*, București, 1936, p. 285.

<sup>8</sup> *Dicționar onomastic românesc*, București, 1963, p. 328-329.

un nume care indică apartenența locală, cum este *Muntian* Stoica, mold. (Glos.)<sup>9</sup>.

La rândul său, Iorgu Iordan<sup>10</sup> îl înregistrează pe *Muntean(u)* ca nume de familie provenit din *muntean* cu sensurile: 1. „locuitor dintr-o regiune muntoasă”; 2. „locuitor al Munteniei”.

Mai recent, Teodor Oancă<sup>11</sup> arată că numele de familie *Muntean* provine, în regiunile transcarpatice, din supranumele omonim atribuit unor persoane originare din sate de munte și stabilite la șes, dar și unor români din Țara Românească ajunși în regiunile românești transcarpatice, ca și mulți moldoveni, care, în aceste regiuni, au primit supranumele *Moldovan*. De asemenea, în repertoriul numelor de familie cu cea mai mare frecvență (primele 50 de nume) în Italia și în țările din Europa<sup>12</sup>, pentru România figurează și numele de familie *Munteanu*, pe locul 22<sup>13</sup>, consemnat de Teodor Oancă cu sensul „valacco” („valah”, „muntean”).

3. Care este originea reală a numelui de familie *Munteanu*? Ipoteza spre care ne-am putea îndrepta atenția pentru a răspunde la această întrebare plasează apariția supranumelui *Muntean(u)* înainte de secolul al XVI-lea, când este atestat atât ca antroponim în Moldova (*Mu(n)tjanu(l)* 1560, *Muntjanul* 1569) și Țara Românească (*Mu(n)tja(n)* 1598), cât și ca toponim: satul *Muntjane* (= *Munteni*) din Moldova 1503; *Mu(n)tjani(m)* din Țara Românească 1593<sup>14</sup>. Chiar dacă pentru Transilvania nu dispunem de atestări mai vechi de secolul al XVII-lea pentru supranumele *Muntean(u)* (notat *Muntjan* în localitățile din Țara Oltului) (v. *supra*), este cunoscut faptul că aici s-a conservat cel mai bine elementul latin moștenit. Constituirea graiurilor dacoromâne a fost un proces care s-a continuat dinspre Transilvania spre Moldova, Muntenia, Oltenia, fapt care se poate verifica urmărindu-se hărțile *Atlasului Lingvistic Român*. De aici se poate trage și o concluzie de ordin istoric, cu consecințe în plan onomastic: revărsarea elementului românesc s-a petrecut dinspre Transilvania spre provinciile de la sud și est de Carpați și nu invers. Capitalele Moldovei și Țării Românești sunt situate, în timp, dinspre munte spre câmpie: Baia, Suceava, Iași; Câmpulung, Curtea de Argeș, Târgoviște, București<sup>15</sup>.

<sup>9</sup> Damian C. Bogdan, *Glosarul cuvintelor românești din documentele slavo-române*, București, 1946.

<sup>10</sup> *Dicționar al numelor de familie românești*, București, 1983, p. 319.

<sup>11</sup> *Geografie antroponimică românească. Metodă și aplicații*, Craiova, 1999, p. 78.

<sup>12</sup> Enzo Caffarelli, *Cognomi in Italia e in Europa: ambiti lessicali come fonti onimiche*, în „Atti del Simposio Internazionale”, Zara, 1-4 settembre 2004, Roma, 2005, p. 227-266.

<sup>13</sup> Conform Bazei de date antroponimice a României (BDAR) 1994, care a existat la Facultatea de Litere din cadrul Universității din Craiova.

<sup>14</sup> *Dicționarul elementelor românești din documentele slavo-române. 1374-1600*, București, 1981 (redactor responsabil Gh. Bolocan), p. 149.

<sup>15</sup> Grigore Brâncuș, *Introducere în istoria limbii române*, I, București, 2002, p. 15.

4. Mai târziu însă, în cadrul mai restrâns al regiunilor învecinate, au avut loc treceri de populații peste Carpați în ambele sensuri, impuse de situația generală social-economică și politică dintr-o provincie sau alta. Documente din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea ale unor nobili transilvăneni fac referiri în mai multe rânduri la așa-numiții *munteni* (cuvântul apare atât ca termen comun, cât și ca nume de persoană), adică „oameni veniți de peste munți”, de fapt iobagi (șerbi) fugiți din Țara Românească pe moșiile de pe Râu Grădiștii<sup>16</sup>. Astfel, într-o ascultare de martori din 1667, reiese că „în timpul principelui Rákóczi cel Bătrân, muntenii (*muntyánok*) au ieșit în număr mare din Țara Românească” și că „boierii au ieșit după ei și pe mulți i-au adus înapoi, în Țara Românească”, pe Râu Grădiștii rămânând doar cei așezați pe pământul lui Barcsai Sigismund, „deoarece stăpânul a răspuns de ei” (Trans. Barcs., p. 119)<sup>17</sup>. Dintre iobagii rămași aici sunt amintiți *Muntyán Sztámbor* și *Muntyán Ráduly Kosztanul* (din Orăștioara de Sus); *Ráduly Dósa*, *Csukur Muntyán* și *Vlád Muntyán* (din Costești); *Ioanes Koszta*, *Muntyán Kezán*, *Ráduly Bugjin* (din Orăștioara de Jos) etc. Și în prezent, supranumele *Muntean(u)* este frecvent întâlnit ca nume de familie în satele Bucium, Orăștioara de Sus și Ludești. Tot aici, el a pătruns și în toponimie: *Dosu lui Munteanu* și *Valea lui Munteanu* sunt două locuri în așezarea de margineni aparținând Orăștioarei de Sus<sup>18</sup>.

Dintre alte ținuturi subcarpatice transilvănene în care întâlnim realități istorice similare, reflectate în onomastică prin numele *Muntean(u)*, îl amintim pe cel al Pădurenilor și Muntenilor de la sud de orașul Hunedoara. La est de teritoriul pădurenesc se întinde teritoriul muntean, iar din punct de vedere lingvistic, potrivit cercetărilor întreprinse de Iosif Popovici, partea sud-estică a acestui teritoriu depinde de vechea bază a ținutului Huniade și Brooser și de zestrea lingvistică adusă din Muntenia<sup>19</sup>. Și aici, locuitorii numiți *munteni* sunt, în marea lor majoritate, veniți din Țara Românească. Mult mai numeroși decât cei de pe Râu Grădiștii, ei au întemeiat chiar unele sate (Vadu Dobrii, Poiana Răchițelii), iar în multe altele locuiesc împreună cu pădurenii; în regiune, ei sunt consemnați și de conscripția din 1681<sup>20</sup>.

<sup>16</sup> Mircea Homorodean, *Vechea vatră a Sarmizegetusei în lumina toponimiei*, Cluj-Napoca, 1980, p. 104.

<sup>17</sup> Biblioteca Academiei (Filiala Cluj-Napoca), Arhiva istorică; arhiva familiei Bánffy, transumpturi.

<sup>18</sup> Mircea Homorodean, *op. cit.*, p. 105.

<sup>19</sup> Iosif Popovici, *Scrieri lingvistice*. Ediție îngrijită, studiu introductiv și indice de Maria Purdela-Sitaru și Livia Vasiliuță, Timișoara, 1979, p. 165.

<sup>20</sup> Mircea Homorodean, *op. cit.*, p. 106.

În privința mobilității persoanelor, nu trebuie să avem în vedere criteriul asupra valorilor actuale și urbane (străinul este cel care aparține unei alte națiuni; emigrarea începe la frontierele națiunii noastre), ci asupra celor aparținând populațiilor vechi, care erau esențial rurale. Până la o dată recentă, în localitățile rurale, străinul era cel care provenea dintr-o altă localitate, chiar vecină, iar autohtonul își pierdea calitatea prin mutarea într-o altă localitate, chiar așezată în apropiere. Întrucât supranumele au existat din toate timpurile, din Antichitate până în zilele noastre, și deci este imposibil să se limiteze existența lor doar la perioada modernă, apreciem că și supranumele *Munteanu* este o desemnare onomastică foarte veche la români, atribuită persoanelor sau familiilor care au locuit la munte și s-au stabilit în zonele mai joase din imediata vecinătate; apoi supranumele *Munteanu* a migrat și în alte provincii istorice odată cu familiile care practicau îndeosebi păstoritul de transhumanță.

5. Potrivit unei repartiții realizate la nivel național în 1994<sup>21</sup>, purtătorii numelui de familie *Muntean* (o formă specifică regiunilor românești transcarpatice, întrucât reprezentanții administrației maghiare nu l-au notat pe [-u] final la numele românești<sup>22</sup>), se concentrează aproape jumătate (47, 50%) în județele Alba (4.029), Hunedoara (5.095), și Sibiu (4.958) dintr-un total de 29.651 la nivelul întregii țări. De asemenea, la limita Carpaților Răsăriteni și a Munților Apuseni cu Podișul Transilvaniei, în județele Bistrița-Năsăud, Cluj și Mureș, numele de familie *Muntean* înregistrează împreună frecvența 4.245 adică 31,80% din frecvența absolută a acestei variante antroponimice în regiunile transcarpatice. Și frecvența înregistrată în județul Maramureș este destul de ridicată (1.209) și se datorează, ca și în județele amintite anterior, coborârii unor *munteni* din satele și cătunele aflate în părțile superioare ale depresiunii, mai aproape de plaiurile de pășunat<sup>23</sup>.

Din materialul dialectal și onomastic cules de Vasile Ursan pentru teza sa de doctorat *Graiul din Mărginimea Sibiului*, Timișoara, 2004, am constatat că între numele de familie mai des întâlnite se află și *Muntean(u)*, prezent în 8 localități din cele 17 anchetate de autor (Amnaș, Gura Râului, Orlat, Poiana, Poplaca, Rășinari, Săliște, Sibiel).

6. Când un nume de familie provine de la un nume de loc, individul este numit după un loc bine definit: în cazul de față, nu este vorba de un munte oarecare, ci de muntele cel mai apropiat sau cunoscut. Dacă din punct de vedere strict lingvistic, o desemnare locativă poate fi considerată ca un apelativ, din punct de vedere onomastic, muntele este numit *Muntele*, articolul definit *-le* având rolul să particularizeze acest munte.

<sup>21</sup> Teodor Oancă, *op. cit.*, p. 78.

<sup>22</sup> Al. Graur, *Nume de persoane*, București, 1965, p. 96.

<sup>23</sup> Teodor Oancă, *op. cit.*, p. 79-80.

Aceeași observație o întâlnim și la Stelian Dumistrăcel<sup>24</sup>, care arată că *munte*, entopic fundamental (ca și *apă, codru, deal, măgură, pădure, râu* etc.), e folosit în limbajul popular ca un substantiv individualizat de felul numelor proprii. Astfel, de exemplu, pentru locuitorii de la poalele Ceahlăului, *Muntele* este chiar numele Ceahlăului. De altfel, în limba vorbită, orice entopic poate fi folosit cu valoare de nume propriu. Fenomenul de transfer al entopicelor în sfera onomasticii este cunoscut, după cum vom arăta în cele ce urmează, și altor limbi.

Se știe că formarea numelor de familie din nume de locuri este veche<sup>25</sup>, iar numărul locuitorilor nu a încetat să crească de la începutul Evului Mediu, epoca formării denumirilor locative de la care s-au format un mare număr de supranume și care, mai târziu, s-au fixat ca nume de familie.

În cazul numelor de familie actuale însă, statisticile nu au decât valoarea pe care noi vrem să le-o acordăm. Numărul purtătorilor unui nume de familie, cum este și cazul numelui *Muntean(u)*, este rezultatul demografiei și al prolificității familiilor ancestrale: numeroase nume s-au stins pentru că multe familii nu au avut copii sau au avut doar fete; în schimb, alte nume s-au răspândit pentru că familiile aveau mulți copii sau aveau băieți prolifici. Ca atare, în prezent, frecvența unui nume de familie este rezultatul demografiei familiale și nu poate fi pusă în legătură cu frecvența numelui într-o epocă anterioară.

7. În ținuturile intracarpătice, așa cum s-a arătat mai sus, aria numelui de familie *Muntean* se conturează, în mod evident, în jurul zonelor muntoase din județele Alba, Hunedoara, Sibiu și Maramureș, o dovadă suplimentară că această concentrație a ariei antroponimice este în raport direct cu etimonul numelui. Dar numărul ariilor de densitate maximală a numelor de familie se poate situa departe de numele de locuri de origine, întrucât ariile acestor nume se deplasează în funcție de deplasările umane. Este și cazul numelui de familie *Munteanu* cu o frecvență ridicată în județele din sudul țării și între cele dintre Siret și Prut, unde au avut loc migrații de populație: Dolj (1.204), Constanța (3.612), Tulcea (1.057), Ilfov (1.431), Brăila (1.906)<sup>26</sup>, recunoscute ca limite sudice ale drumurilor de transhumanță<sup>27</sup>. Și în județele din nordul Munteniei și Olteniei, frecvența

<sup>24</sup> *Lexic românesc. Cuvinte, metafore, expresii*, București, 1980, p. 95.

<sup>25</sup> Pentru Transilvania, într-un document din Hațeg din 1 iunie 1360, redactat în latină, sunt redate numele românilor prin cinci structuri onomastice, între care și cea formată din prenume + nume de origine, tipul *Dusa de Domsus*, căreia îi corespunde în sistemul popular românesc *Densușian(ul)* (Viorica Goicu, *Cercetări de onomastică istorică*, Timișoara, 2008, p. 85-86).

<sup>26</sup> Teodor Oancă, *op. cit.*, p. 80.

<sup>27</sup> D. Șandru, *Mocanii în Dobrogea*, București, 1946, p. 122. În județele Constanța și Tulcea s-au stabilit, potrivit statisticii întocmite de D. Șandru, 5.024 de familii originare

numelui de familie *Munteanu*, conform statisticii din 1994<sup>28</sup>, este destul de ridicată: Prahova (1.489), Dâmbovița (426), Argeș (552), Vâlcea (1.152), Gorj (1.161), Mehedinți (677). Aici purtătorii numelui de familie *Munteanu* pot fi atât „muntenii” din partea locului care s-au stabilit în satele de la poalele munților, cât și „ungurenii” veniți din ținuturile muntoase din sudul Transilvaniei.

8. Întrucât pentru supranumele *Munteanu* din Muntenia există atestări în documentele slavo-române încă din secolul al XVI-lea, cel de-al doilea sens al antroponimului „locuitor al Munteniei” (< *Muntenia* + suf. *-eanu*) nu mai poate fi susținut. În acest caz, trebuie să avem în vedere faptul că toponimul *Muntenia* apare pentru prima dată, potrivit investigațiilor întreprinse de Alexandru Mareș<sup>29</sup>, doar în 1841, în manualul de geografie al lui I. Genilie, pe atunci profesor de geografie și „hronologie” la colegiul „Sf. Sava”: „România se împarte firește în două părți: Muntenia sau partea dinspre munți și Câmpenia sau partea dinspre câmpuri; iar după împărțirea civilă se subîmparte în 18 părți numite județe, cuprinzând și Oltenia (dinspre Carpați, Dunăre și Oltu), cel mai vechiu stat românesc, ce s-a întrupit cu România după anii 1290 până acum”<sup>30</sup>. Potrivit aceluiași investigații întreprinse de Alexandru Mareș, toponimul *Muntenia* apare după 8 ani de la cea dintâi atestare a numelui *România* cu sensul „Muntenia” (prima într-un act din 15 ianuarie 1833 emis de „Eforia școalelor naționale din Prințipatul Romanii”, a doua în titlul lucrării citate a lui Genilie din 1835) și după 6 ani de la prima apariție a toponimului *Oltenia* (din manualul de geografie al lui I. Genilie, a cărui primă ediție apare în 1835 în tipografia lui Heliade Rădulescu): „România de demult se împărția în două mari părți: România Mică sau Oltenia sau Craiova spre apus și România Mare, spre răsărit de Olt”<sup>31</sup>.

9. În documentele redactate în limba slavă din Moldova, Țara Românească era denumită *Muntenească*, iar *muntean* era „jitel Muntenin”, „habitant de la Muntenie”, atestat pentru prima dată în 1480 într-un document din Moldova<sup>32</sup>. Este important de menționat faptul că, în *Cronica polonă*, Miron Costin face următoarea precizare: „Deci țara nu

---

din județele sudice ale Transilvaniei, cu deosebire din fostele județe Brașov, Făgăraș și Sibiu, la care se adaugă alte 1.356 de familii provenite din toate celelalte județe ardelenne și bănățene.

<sup>28</sup> Teodor Oancă, *op. cit.*, p. 172.

<sup>29</sup> *Vechimea toponimului Oltenia*, în „Limba română”, LVII (2008), nr. 2, p. 201.

<sup>30</sup> *Prințipuri de geografie sau începături de geografie statică, politică, fizică și astronomică pentru tinerimea școalelor publice de...*, București, 1841, p. 18. Cu un titlu ușor modificat, lucrarea va cunoaște între 1845 și 1858 opt reeditări (cf. Alexandru Mareș, *art. cit.*, p. 201).

<sup>31</sup> *Geografia României*, vol. II, București, 1984, p. 191.

<sup>32</sup> *Dicționarul elementelor românești din documentele slavo-române*, p. 149.

trebuie să fie numită Multanska, ci Muntenească sau Montasca, de la *monte*, căci *montes* se numește în această limbă munte și muntean, nimic altceva decât om de la munte, pentru că au locuit așa de multă vreme în munți”<sup>33</sup>. Aceste denumiri au fost folosite în documente și de polonezi și ruși, fapt consemnat de Dimitrie Cantemir (*Descriptio Moldaviae*, I, 1): „polonii și rușii numesc pe moldoveni: valahi (*Volochos*) adică italieni, iar pe valahi: munteni (*Montanenses*)”<sup>34</sup>. De asemenea, arată Vasile Bogrea<sup>35</sup>, „documentele slave vorbesc, precum se știe (v. I. Bogdan, *Doc. lui Ștefan-cel-Mare*, II, 596), de Moldova, ca de «Voloscaia Zemlia» (cf. Țara Românească) și de moldoveni, ca de «Volochove» (pl. lui Voloșin); cf. și *moldovlahijskij* „moldovenesc”, față de *munteniskij* „muntenesc” (*ibidem*, p. 599).

Faptul că doar moldovenii au numit *Țara Muntenească* fosta *Țară Românească* este confirmat, explicit, și de stolnicul Constantin Cantacuzino în *Istoria Țării Românești*: „... acești gheografi și mai toți istoricii câți scriu de aceste țări, zicea și Moldovei, și ce știa; apoi o împarte în doao, una de sus, alta de jos, îi zic. Le zic și: mai mare și mai mică; cea de sus adecâte și mai mare, Moldova; cea de jos și mai mică, țara această *Muntenească* numeind, cum îi mai mulți așa; că Rumânească numai lăcuiitorii ei o cheamă, și doar unii den ardeléni[i] rumâni”<sup>36</sup>.

De la *munte*, arată Grigore Brâncuș<sup>37</sup>, a derivat *Muntenia* (prin *muntean*: țara muntenilor), ca nume al Țării Românești, care începe să circule în diplomația medievală încă din sec. al XIV-lea, folosit, după cât se pare, mai întâi de polonezi, sub forma *Multany*. Cronicarii moldoveni din sec. XVII-XVIII numeau *Muntenia Țara Muntenească* (format cu adjectivul *muntenesc*).

Prin urmare, se poate susține că numele de familie *Munteanu*, într-o primă fază întrebuițat ca supranume, a fost atribuit locuitorilor de la munte care s-au stabilit în regiunile mai joase din imediata vecinătate. Acești *munteni* coborâți din Carpații Meridionali, precum și cei care au traversat munții venind din Transilvania au avut un rol însemnat în impunerea denumirii *Muntenia* în locul celei tradiționale *Țara Românească*. La aceasta a contribuit și faptul că moldovenii, cu câteva secole înainte, au pus în circulație denumirea *Țara Muntenească*, iar pe locuitorii ei i-au numit *munteni*.

<sup>33</sup> Miron Costin, *Opere*. Ediție critică de P. P. Panaitescu, București, 1958, p. 209.

<sup>34</sup> Vasile Bogrea, *Pagini istorico-filologice*. Ediție îngrijită, studiu introductiv și indice de Mircea Borcilă și Ion Mării, Cluj-Napoca, 1971, p. 281.

<sup>35</sup> *Ibidem*.

<sup>36</sup> *Cronicari munteni*. Ediție îngrijită de Mihail Gregorian. Studiu introductiv de Eugen Stănescu, București, 1961, p. 310.

<sup>37</sup> *Istoria cuvintelor*, București, 2004, p. 116-117.

10. Numele de familie *Munteanu* cunoaște, în prezent (anul 1994)<sup>38</sup>, cea mai ridicată frecvență în Moldova, unde ca supranume este atestat cu mai mult de patru secole în urmă (v. *supra*). Iată repartitia numelui pe județe: Bacău (6.350), Botoșani (1524), Galați (6.094), Iași (4.490), Neamț (3.699), Suceava (1.597), Vrancea (2.797), Vaslui (4.299), dintr-un total de 63.811 la nivelul întregii țări. Este cunoscut faptul că numărul românilor catolici din Moldova a crescut considerabil în veacul al XVIII-lea, în urma emigrărilor masive din Transilvania, iar de atunci este în continuă creștere datorită vitalității lor morale și biologice, precum și unor convertiri<sup>39</sup>. Desigur că la românii (unii dintre ei numiți și *ceangăi*) veniți din Transilvania cu numele *Munteanu* și la muntenii veniți din Țara Românească, migrare determinată de motive strict economice<sup>40</sup>, se adaugă și moldovenii coborâți de la munte în zonele mai joase ale Moldovei, și ne referim la cei din județele muntoase Neamț, Suceava și Vrancea.

Aceasta din urmă trebuie să fi fost motivația atribuirii numelui *Munteanu* unui înaintaș din familia profesorului nostru, Ștefan Munteanu, născut în Bucovina, mai exact în comuna Plaiul-Cosminului de lângă Cernăuți.

11. Numele de sate *Munteni* ne spun că locuitorii lor provin din așezările de la munte; prima atestare a unui astfel de sat (tretee selo *Muntiane* [= Munteni]) este din 1503 în documentele slave din Moldova<sup>41</sup>. Spre sfârșitul aceluiași secol aflăm de existența unui sat *Munteni* pe Prut, din relatarea unui cronicar muntean: „Întru aceste vremi, s-au împreunat Mihnea-vodă, domnul românesc, cu unchi-său Pătru-vodă, domnul Moldovei, la sat la Munteni, pă Prut, și s-au ospătat”<sup>42</sup>. De asemenea, în cartografia europeană veche<sup>43</sup> sunt înregistrate două localități în jud. Vaslui, cu cea mai veche atestare din 1772 (KARTA MOLD.)<sup>44</sup>: *Starî Munteani* (Muntenii de Jos) și *Novî Munteani* (Muntenii de Sus), de unde rezultă că întemeierea primei localități a avut loc la o dată anterioară (Starî = Vechi) față de cea de-a doua (Novî = Noi).

În categoria toponimelor care arată originea locală, Iorgu Iordan<sup>45</sup> înregistrează localitățile cu numele *Munteni*, după vechea împărțire

<sup>38</sup> Teodor Oancă, *op. cit.*, p. 172.

<sup>39</sup> Dumitru Mărtinaș, *Originea ceangăilor din Moldova*, București, 1985, p. 124, nota 29.

<sup>40</sup> Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, București, 1963, p. 293-294.

<sup>41</sup> *Dicționarul elementelor românești din documentele slavo-române*, p. 149.

<sup>42</sup> *Cronicari munteni*, p. 310.

<sup>43</sup> Dragoș Moldovanu, *Tezaurul toponimic al României. Moldova*. Volumul I. Partea a 4-a. *Toponimia Moldovei în cartografia europeană veche (cca 1395-1789)*, Iași, 2005, p. 172.

<sup>44</sup> *Karta Moldavii i Bezarabii s pokazaniem voennykh dejstvii Rosijskoj imperatorskoj armij [...] general' feldmaršala grafa Petra Aleksandroviča Rumjancova protiv turak 1770 goda*, [1772], manuscris la Biblioteca Academiei Române.

<sup>45</sup> *Toponimia românească*, p. 297.

administrativă în raioane și regiuni: *Munteni* (Bacău, Bârlad, Craiova, Hârlău, Iași, Râmnicu-Vâlcea, Roman, Strehăia, Tecuci, Târgu-Neamț, Târgu-Ocna, Vaslui)<sup>46</sup>, *Muntenii-Buzău* (Slobozia), *Muntenii de Jos* și *Muntenii de Sus* (Vaslui), *Muntenii-Gherăiești* și *Muntenii-Văleni* (Roman), *Munteni* sau *Țigăneștii Noi* (Tecuci), *Mahalaua Muntenilor* și *Mărginenii-Munteni* (Bacău), cu derivatul «personal» *Muntenești* (Câmpeni, Vaslui).

Din descrierile DG<sup>47</sup>, arată Iorgu Iordan, „aflăm câteodată împrejurările care au dus la numirea în chipul acesta a unora dintre satele aici menționate. De pildă: locuitorii din *Munteni* sau *Țigăneștii Noi* (Tec) au fost aduși la 1662 de către Dabija-Vodă, Domnul Moldovei, din Muntenia; *Mahalaua Muntenilor* (TÎO) este o parte a satului *Brătila*, despre care se zice că primii locuitori [...] ar fi fost niște munteni veniți din Rucăr, dovadă *Mahalaua Muntenilor* [...]”; satul hârlăoan *Munteni* se cheamă și *Slobozia-Secătura*, ceea ce probează că a fost întemeiat cu oameni străini de țară. Dar nu totdeauna este vorba de semnificația politică a toponimului nostru, precizează Iorgu Iordan. *Muntean* înseamnă și „om de la munte”, spre deosebire de „câmpean” și „delean”. Acest sens îl are *Muntenii-Buzău* (Slo), chiar dacă DG nu ne-ar informa că locuitorii sunt veniți din munții Buzăului: de vreme ce numai moldovenii<sup>48</sup> numesc fosta Țară Românească *Muntenia*, urmează că prezența toponimicului *Munteni* din această din urmă provincie trebuie explicată altfel decât în Moldova. De altminteri, nu este exclusă, cel puțin teoretic, o asemenea interpretare chiar pentru unele toponimice moldovenești (și anume pentru cele din regiunile muntoase)<sup>49</sup>.

Adeseori, prin înregistrarea microtoponimiei locale, se pot descoperi întâmplări și fapte mai mult sau mai puțin vechi, cum este și cazul toponimului *La Munteni*, un nume atribuit de locuitorii din stânga Milcovului părții din Muntenia care se află la hotarul cu Moldova, pe dreapta Milcovului<sup>50</sup>.

În *Dicționarul toponimic al României. Oltenia* (DTRO), vol. 4, J-N, p. 281<sup>51</sup>, prin toponimul *Munteni* sunt denumite cinci „părți de sat” în județele Dolj (sat în 1889), Gorj, Mehedinți, Vâlcea (2), o mahala în jud. Mehedinți și un sat aparținător comunei Mihăești, jud. Vâlcea, pentru toate făcându-se trimitere la numele de grup *munteni(i)*.

<sup>46</sup> În fostele raioane Hârlău, Iași și Târgu-Ocna avem câte două localități numite așa.

<sup>47</sup> *Marele Dicționar Geografic al României*, București, 1898-1902.

<sup>48</sup> Iorgu Iordan face următoarea precizare: „Mă refer, bineînțeles, la o epocă mai îndepărtată și la vorbirea oamenilor fără cultură” (*Toponimia românească*, p. 297, nota 2).

<sup>49</sup> *Ibidem*, p. 40.

<sup>50</sup> Gheorghe C. Moldoveanu, *Nume de locuri din Valea Milcovului*, Focșani, 1996, p. 247.

<sup>51</sup> Sub redacția lui Gheorghe Bolocan, Craiova, 2003.

12. În cazul toponimelor *Munteni*, funcția sufixului *-eni* (pluralul lui *-(e)anu*) constă în indicarea originii locale a indivizilor, spre deosebire de numele de așezări în *-ești* (pluralul lui *-escu*), unde sufixul indică originea personală a locuitorilor, adică a descendenților celui ce a întemeiat ori a stăpânit satul. În opinia lui Iorgu Iordan însă, „ambele sufixe ne spun de unde provin oamenii unui sat: primul, din ce loc, al doilea, din ce persoană” și că „această confuzie semantică între *-ești* și *-ani/-eni* datează, se pare, de foarte multă vreme”<sup>52</sup>. În lista de toponime, reproducă după I. Bogdan, figurează nume ca *Onicenii* (< *Onica*), *Pașcanii* (< *Pașco*) etc., alături de / și cu aceeași semnificație ca *Berchișești* (< *Berchiș*), *Eremiești* (< *Eremie*) ș.a. Apoi, fiind vorba de *-ani*, *-eni* ca sinonim al lui *-ești*, Iorgu Iordan a constatat că *-ești* este mai frecvent în Muntenia, iar *-ani* (*-eni*), mai frecvent în Moldova.

Ideea echivalenței dintre cele două sufixe a fost preluată (cu trimitere la *Toponimia românească* a lui Iorgu Iordan) și de Emil Petrovici, care arată că „formațiile cu sufixul *-eni* (*-ani*) sunt mai puține decât cele cu *-ești* (*-ăști*) și sunt mai numeroase mai ales în Moldova și în nord-vestul țării”<sup>53</sup> (fiind vorba de *-ani*, *-eni* ca sinonim al lui *-ești*).

Din punctul nostru de vedere, în cazul numelor de localități în *-ani*, *-eni* cu bază antroponimică nu avem de a face cu o confuzie semantică între sufixele *-ești* și *-ani*, *-eni*, ci este vorba de o influență a unui model ucrainean, pe care l-am identificat într-un studiu recent<sup>54</sup> privind oiconimele ucrainene în *-ani*, *-jani*, care reflectă două tipuri de formații: cele care se referă la o așezare unde au locuit și de unde unele persoane sau familii au emigrat (*Luzhani*, *Ozeryani*, *Stavčani*) și oiconimele formate de la antroponime (*Darabani*, *Drahomirčani*, *Kotiuzhani*, *Petramani*).

13. La o examinare a modului cum se reflectă lexemul *mons*, *montem* în antroponimia din alte două superdomenii lingvistice – Galoromania și Iteloromania – se observă foarte clar cum cele două limbi romanice, franceza și italiana, în materie de creație și derivare antroponimică sunt mai prolifiche decât limba română, fapt confirmat atât de formele documentare, cât și de numele de familie contemporane. Dar și în cazul acestor două limbi romanice, formațiile sufixale diferă de la o limbă la alta<sup>55</sup>.

<sup>52</sup> *Toponimia românească*, p. 159-160.

<sup>53</sup> *Studii de dialectologie și toponimie*. Volum îngrijit de I. Pătruț, B. Kelemen, I. Mării, București, 1970, p. 301.

<sup>54</sup> Dmitro Bučko, *Do problemii oïkonimiv Ukraini na -ani (-iani)*, în „Acta onomastica”, ročník IL, Praha, 2008, p. 60-70.

<sup>55</sup> Marie-Thérèse Morlet, *Dictionnaire étymologique des noms de famille*, Paris, 1991; Enzo Caffarelli, Carla Marcato, *I cognomi d'Italia. Dizionario storico ed etimologico*, Torino, 2008.

14. În Italia, numele de familie *Monti* provine din apelativul *monte* sau din toponimul *Monte* prezent în întreaga Peninsulă, fiind preponderent în Emilia-Romagna și Lombardia. Numele de familie italiene în *-i* sunt, în momentul formării supranumelor medievale, formații conștiente și intenționale cu genitivul latin, prin reinterpretarea populară, mai mult sau mai puțin rapidă, ca un plural masculin italian. În cele două interpretări, funcția lui *-i* în momentul creației onomastice nu este derivativă, ci flexionară<sup>56</sup>.

Numele de familie *Montagna* provine fie de la numeroasele toponime *Montagna* (< *montagna* „munte, grup de munți”) răspândite în Italia, cum ar fi cele din provinciile Bolzano și Sondrio (Valtellina), fie de la un termen topografic generic atribuit unei persoane care a trăit sau care provine dintr-o zonă muntoasă, un *Gualterius de Montagna* fiind atestat la Pistoia în 1219. *Montagna* este folosit și ca nume de persoană, atestat la Cassino în 1148, apoi sub forma *Montangna* la Prato la sfârșitul secolului al XII-lea și la începutul celui de-al XIII-lea. Potrivit unei statistici recente, realizată după o grilă geoadministrativă, numele de familie *Montagna* se clasează pe locul 659 ca frecvență la nivelul întregii țări, fiind mai răspândit în provincia Pavia din nordul Italiei.

Din apelativul topic *montagna* sau de la toponimul *Montagna* prin derivare cu sufixele *-aro*, *-er* (< *arius*), *-ese*, *-in* și *-olo* s-au format numele de familie *Montanaro* (< *montanaro* „om de la munte”), mai frecvent în provincia Napoli și în Veneția; *Montagner*, o variantă a lui *Montagnaro*, mai răspândit în provincia Veneția, unde ocupă poziția 48, și la Treviso, pe locul 94; *Montagnese*, înregistrat în Fabrizio și în Reggio, la Roma și Milano, în Torino și în provincia Udine; *Montagnin*, cu apariții sporadice în regiunea venetă, mai frecvent în Padova, unde un Giacomo *Montagnino* este atestat în 1299; *Montagnini*, mai răspândit în Bergantino, Melara și Padova, iar sporadic în Lombardia, Umbria și Lazio; *Montagnino* este sicilian și piemontez; *Montagnoli* este prezent în nordul și centrul Italiei și individualizează circa 1300 de persoane; *Montagnolo* apare în Montegabbione (provincia Terni) din centrul Italiei, iar varianta *Montagnuolo* (*-ó-* > *-uó*) este sporadică în provincia Potenza din sudul Italiei.

Seria numelor de familie *Montan*, *Montana*, *Montani*, *Montano* are la bază termenul *montano* „muntean” cu atestări timpurii: un *Montanus* ca nume personal este atestat în 843 într-un codice din Cava de Tireni din provincia Salerno; în Sicilia, *Nicolaus de Montano* în 1267 și *Andreas de Montana* în 1283; la Mesoraca, în Calabria, *Nicolao Montano* în 1265. În prezent, numele de familie *Montan* apare în Liguria și sporadic în Veneto,

<sup>56</sup> *Dictionnaire historique de l'anthroponymie romane*, p. 117.

*Montana*, în Agrigento, *Montani*, la Roma, Milano, Brescia, Parma și Genova și pe alocuri în nordul Italiei, în Toscana și Lazio, cu 3.000 de prezențe.

Numele de familie *Montanaro*, *Montanara*, *Montanari* provin din termenul comun *montanaro* „om de la munte” prin intermediul unor supranume cu atestări timpurii: forma antroponimică *Montenaria* atestată în 1236 la Torino; un *Montenarii (genitivo) filiiq. Baligani de Sancorco* la S. Giorgio în Valpolicella din provincia Verona 1193 etc. În prezent, *Montanari* este numele de familie a circa 20.000 de locuitori, cu un procent de 1,89 % ca frecvență la nivel național și este mai răspândit în provincia Ravenna. Seria acestor nume continuă cu alte derivate, mai puțin răspândite: *Montanarella*, *Montanarelli*, *Montanarini*, *Montanella*, *Montanelli*, *Montanini*, *Montanino*, *Montanucci*, *Montarolo*, *Montaruli*, *Montarulo*, *Montese*, *Montesi*, *Montigiani*, *Montinari*, *Montinaro*.

15. În Franța, *Mont* apare cu totul izolat ca nume de familie, fiind foarte frecventă forma cu articolul contras *Dumont*, alterată uneori în *Dumond*, *Dumon*, care, la origine, a denumit „casa situată la înălțime”. Ca nume de familie actual în Belgia, *Dumont* ocupă poziția 35 în ceea ce privește frecvența la nivelul întregii țări<sup>57</sup>. De asemenea, numele de familie *Delmont* cu formele alterate *Delmond*, *Delmon* cu sensul „al muntelui” apar în sudul Franței, îndeosebi în partea de sud-vest.

Aceste tipuri de nume de familie, la care se adaugă și cele formate prin derivare și compunere, de cele mai multe ori se regăsesc și ca nume de locuri sau de localități, atestate documentar începând din secolul al X-lea, cum este cazul cunoscutului nume *Montmorency* (Val-d'Oise) [*Mons Maurentiacum* 996] din *Mons* + vechiul nume al localității *Maurentiacum*, numele unui domeniu galo-roman<sup>58</sup>.

Dintre derivatele de la antroponimul *Mont* consemnăm numele de familie *Montel* cu forma vocalică *Monteau(x)* și diminutivul *Montelon*; *Monteil*, *-eille* cu diminutivul *Monteillet*; *Monteillard*, *Montaillard*, *Montillet*, *Montillard*, *Montillot*, *Montet*, *Montot*, *Montain*; derivatele cu sufixul *-aneum*, cu femininul *-anea*, sunt foarte frecvente: *Montagne*, cu forma veche *Montaigne*, var. *Montane*, dimin. *Montagnier*, var. *Montanier*; *Montagnon*, cu varianta veche *Montaignon*, *Montenon*, *Montagnette*; *Montignot*, *Montenet*, *Montenot*, *Montagnard*. În onomastica franceză, sufixele *-ardu*, *-ariu* și *-one* au fost utilizate pentru a forma atât nume de familie, cât și nume de locuri.

<sup>57</sup> Enzo Caffarelli, *Cognomi in Italia e in Europa...*, p. 227-266.

<sup>58</sup> Marie-Thérèse Morlet, *Les noms de personne sur le territoire de l'ancienne Gaule du VI<sup>e</sup> siècle au XII<sup>e</sup> siècle*, III. *Les noms de personne contenus dans les noms de lieux*, Paris, 1985, p. 137.

Și compusele cu *mont-* sunt foarte numeroase ca nume de familie în paralel cu numele de localități. Din seria foarte bogată a acestor compuse, din care l-am amintit pe *Montmorency*, am selectat și alte nume: *Montabert* (Aube) [*Mons Ausberti* 1097]; *Montferrat* (Isère) [de *monte Ferrario* 1110, de *monte Ferrato* 1135] < lat. *ferratus* „de fier”; *Montferrand* (Aude, Doubs, Drôme, Dordogne, Puy-du-Dôme) < v. fr. *ferrand* „gri din cauza fierului”; *Montfort*, un nume foarte frecvent „munte fortificat”; *Montpellier* (Hérault); [de *Monte postellario* 985]; *Montréal* (Ain, Ardèche, Aude, Drôme, Gers) < *Mons Regalis* „munte regal”; *Montserrat* (Cantal) „munte alungit” etc.

**16.** Dacă în dacoromână nu s-a păstrat termenul latinesc *serra* „ferăstrău”, în schimb lexemul se regăsește în aromână sub forma *șară*, în albaneză *sharrë* și în celelalte limbi romanice (v. it., log. *serra*, friul. *siare*, prov., cat. *serra*, sp. *sierra*, pg. *serra*)<sup>59</sup> de unde a intrat și în onomastică.

**17.** În Italia, apelativul topic *serra* „lanț de munți crestat precum un ferăstrău, coastă muntoasă” s-a fixat adeseori ca toponim îndeosebi în Piemont<sup>60</sup>, dar și în structura unor denumiri de localități din întreaga Peninsulă: *Serra-Rico-Genova*, *Serramazzone-Modena*, *Serra Sant Abbondio-Puglia*, *Serra de Conti-Ancona* etc.

Numele de familie *Serra* provine din toponimul omonim și are, în prezent, 30.000 de ocurențe la nivelul întregii Peninsule, fiind pe locul 34 în clasamentul național, pe locul 4 în Sardinia, pe locul 34 în Piemont și pe 70 în Liguria. Unele ocurențe din aria siciliană ale numelui de familie *Serra* pot fi de origine catalană și spaniolă. Astfel, într-un document din Sicilia este atestat un *Pere Serra catalan* și un *Barthulumeu di la Serra, castillanu di Careni* în 1371-1381. Între numele de familie tradiționale din Sassari (Sardinia), înregistrate într-un document din 1555, se numără și *De Serra, Serra*, acestea putând fi de origine sardă, dar și corsicană, în Corsica fiind, de secole, nume de familie foarte frecvente<sup>61</sup>.

Dacă forma de bază *Serra* este mai răspândită în nord-vestul Italiei (Piemont și Liguria), derivatul *Serrano* este meridional, iar compusul *Serradifalco* este specific Siciliei<sup>62</sup>.

**18.** În Franța, lexemul *serra* se regăsește atât ca nume de familie *Serre, Serres* (Bourgogne, Fr.-Comté, sudul Franței) cu varianta occitană sau corsicană *Serra* (var. *Sarre*), cât și ca nume topografic și de locuri, foarte frecvent cu sensul „înălțime alungită”. Cu aceleași duble valori,

<sup>59</sup> H. Mihăescu, *op. cit.*, p. 270.

<sup>60</sup> Emidio de Felice, *From the family name to the family's origine*, în „Rivista italiana di onomastica”, IX (2003), 1, p. 132.

<sup>61</sup> Mauro Maxia, *I cognomi di Sassari nel 1555 e le origini della parlata locale*, în „Rivista italiana di onomastica”, XIV (2008), 2, p. 342-343.

<sup>62</sup> Andrea Malossini, *I cognomi italiani*, Roma, 1997, p. 188.

lexemul apare în structura unor diminutive *Serreaux* (Vest), *Serret*, *Serrat*, iar ca nume de loc *Les Serrats* (Allier), comuna Chazemais; în derivatul *Serrade* și ca nume de localitate în Pirineii Atlantici; în compusul *Serralongue* și ca nume de loc în Pirineii Orientali, atestat în 866 sub forma *Serralonga*.

19. În Spania, numele de familie *Serrano* (< *serra* + suf. *-ano*), echivalentul antroponimului *Munteanu*, se află pe poziția 25 ca frecvență la nivel național<sup>63</sup>. O cercetare privind influența transumanței aragoneze în onomastica valenciană<sup>64</sup> a scos în evidență faptul că din regiunea muntoasă a Aragonului (Sierras de Albarracin) au coborât, de-a lungul Evului Mediu, un mare număr de „pastores”, „cabanyeres” sau „labradores”, în zona orașelor Castellon, Valencia și Alicante de pe coasta maritimă. Între numele de familie ale aragonezilor transumanți, consemnați în documentele din secolele XVI-XVII, se află și *Serra*, *Serrano*, *Serret* și *Sierra* (< cat. *serra*, sp. *siera* „lanț muntos”).

20. În onomastica italiană, *Costa* este un alt nume de familie care provine din apelativul *costa* „versant al unui munte sau al unei coline”<sup>65</sup>, fără a avea și sensul de „litoral marin”, cu atestări documentare timpurii: în Florența, antroponimul *Costa* este atestat la 1260; în Veneto, în 1311 este menționat un *Bonaccursio Costa di Valdobbiadene*; în Sardinia, la Sanluri, în 1388, este consemnat un *Petro de Costa*, care confirmă originea toponimică a numelui; în Puglia, la Apicena, apare în 1220, un *Sire Matteo Costa* etc. Faptul că, în plan toponimic, *Costa* este foarte răspândit în întreaga Peninsulă a avut consecințe în plan antroponimic. Numele de familie *Costa* ocupă poziția 15 la nivel național, fiind printre primele 100 în nouă regiuni: Liguria (5), Sicilia (12), Piemonte (13), Veneto (13), Emilia Romagna (30), Lombardia (45), Calabria (63), Trentino-Alto Adige (73) și Lazio (82). Varianta *Da Costa*, cu prepoziția *da*, apare în provincia Belluno din nord-estul Italiei, în Lombardia și, sporadic, în Italia septentrională și centrală.

Seria numelor de familie *Dalla Costa*, *Dallacosta*, *Dalle Coste*, unde *Costa* și pluralul său sunt precedate de prepoziția articulată, urmată de seria *Della Costa*, *Delle Coste*, cu prepozițiile *della* și *delle*, sunt mai puțin răspândite, cu excepția numelui *Dalla Costa*, mai frecvent în provincia Vicenza.

<sup>63</sup> Enzo Caffarelli, *Cognomi in Italia e in Europa...*, p. 239.

<sup>64</sup> José Luis Castán Esteban, *La influencia de la transhumancia aragonesa en la onomástica valenciana*, în „Congrés Internacional de Toponímia i Onomàstica Catalanes”, Valencia, 2002, p. 15-38.

<sup>65</sup> Cuvântul panromanice *costa* apare și ca entopic în d. *kuasta*, it., log., engad. *costa*, friul. *kueste*, fr. *côte*, prov., sp. *cuesta*, pg. *costa*, dr., ar., mgl. *coastă*, ir. *costa* (H. Mihăescu, *op. cit.*, p. 211).

21. Numele de familie *Muntean(u)* cu numeroasele sale corespondente în onomastica italiană și franceză înseamnă, pentru fiecare român, italian, francez etc., omul de la munte care a migrat din motive economice, politice, administrative sau comerciale, coborând în locuri mai apropiate sau mai îndepărtate.

Prezența apelativului topic în dubla sa ipostază, ca nume de familie și ca toponim în forma simplă, derivată sau compusă în onomastica italiană (*Monti, Montagna* etc.) și în cea franceză (*Mont, Dumont* etc.), este un argument în favoarea ideii că și în cazul numelui de familie *Muntean(u)* este vorba, la origine, de toponimul *Muntele*, cel mai apropiat și mai cunoscut de localnici, de la care, într-o fază inițială, emigrantului i-a fost atribuit supranumele *Muntean(u)*, și nu de la toponimul *Muntenia*, consemnat doar în 1841.

Numele de familie și de locuri prezentate în diacronie și sincronie ne-au arătat importanța confruntării lexicului cu onomastica și rolul comparativismului lingvistic, prin care se confirmă, încă o dată, unitatea și neașteptatele analogii, în spatele unei aparente fragmentări dintre limbile romanice.

## BIBLIOGRAFIE

- Bogdan, Damian C., *Glosarul cuvintelor românești din documentele slavo-române*, București, 1946.
- Bogrea, Vasile, *Pagini istorico-filologice*. Ediție îngrijită, studiu introductiv și indice de Mircea Borcilă și Ion Mării, Cluj-Napoca, 1971.
- Brâncuș, Grigore, *Introducere în istoria limbii române*, I, București, 2002.
- Brâncuș, Grigore, *Istoria cuvintelor*, București, 2004.
- Bučko, Dmitro, *Do problemii oikonimiv Ukraini na -ani (-iani)*, în „Acta onomastica”, ročník IL, Praha, 2008, p. 60-70.
- Caffarelli, Enzo, *Cognomi in Italia e in Europa: àmbiti lessicali come fonti onimiche*, în „Atti del Simposio Internazionale”, Zara, 1-4 settembre 2004, Roma, 2005, p. 227-266.
- Caffarelli, Enzo, Marcato, Carla, *I cognomi d'Italia. Dizionario storico ed etimologico*, Torino, 2008.
- Castán Esteban, José Luis, *La influencia de la transhumancia aragonesa en la onomástica valenciana*, în „Congrés Internacional de Toponimia i Onomàstica Catalanes”, Valencia, 2002, p. 15-38.
- Constantinescu, N. A., *Dicționar onomastic românesc*, București, 1963.
- Costin, Miron, *Opere*. Ediție critică de P. P. Panaitescu, București, 1958.
- Cronicari munteni*. Ediție îngrijită de Mihail Gregorian. Studiu introductiv de Eugen Stănescu, București, 1961.

- De Felice, Emidio, *From the family name to the family's origine*, în „Rivista italiana di onomastica”, IX (2003), 1, p. 126-135.
- Dictionnaire historique de l'anthroponymie romane. Volume I / 1. Introductions. Cahiers de normes rédactionnelles. Morphologie. Bibliographies*, Tübingen, 2007.
- Dicționarul elementelor românești din documentele slavo-române. 1374-1600*, București, 1981 (redactor responsabil Gh. Bolocan).
- Dicționarul toponimic al României. Oltenia (DTRO)*, vol. 4, J-N, Craiova 2003 (sub redacția lui Gheorghe Bolocan).
- Dumistrăcel, Stelian, *Lexic românesc. Cuvinte, metafore, expresii*, București, 1980.
- Goicu, Viorica, *Cercetări de onomastică istorică*, Timișoara, 2008.
- Graur, Al., *Nume de persoane*, București, 1965.
- Homorodean, Mircea, *Vechea vatră a Sarmizegetusei în lumina toponimiei*, Cluj-Napoca, 1980.
- Jordan, Iorgu, *Dicționar al numelor de familie românești*, București, 1983.
- Jordan, Iorgu, *Toponimia românească*, București, 1963.
- Karta Moldavii i Bezarabii s pokazaniem voennykh dějstvii Rosijskoj imperatorskoj armij [...] general' feldmaršala grafa Petra Aleksandroviča Rumjancova protiv turak 1770 goda*, [1772], manuscris la Biblioteca Academiei Române.
- Malossini, Andrea, *I cognomi italiani*, Roma, 1997.
- Marele Dicționar Geografic al României*, București, 1898-1902.
- Mareș, Alexandru, *Vechea toponimul Oltenia*, în „Limba română”, LVII (2008), nr. 2, p. 198-202.
- Maxia, Mauro, *I cognomi di Sassari nel 1555 e le origini della parlata locale*, în „Rivista italiana di onomastica”, XIV (2008), 2, p. 333-359.
- Mărtinaș, Dumitru, *Originea ceangăilor din Moldova*, București, 1985.
- Mihăescu, H., *La romanité dans le sud-est de l'Europe*, București, 1993.
- Moldovanu, Dragoș, *Tezaurul toponimic al României. Moldova. Volumul I. Partea a 4-a. Toponimia Moldovei în cartografia Europeană veche (cca 1395-1789)*, Iași, 2005.
- Moldoveanu, Gheorghe C., *Nume de locuri din Valea Milcovului*, Focșani, 1996.
- Morlet, Marie-Thérèse, *Les noms de personne sur le territoire de l'ancienne Gaule du VI<sup>e</sup> siècle au XII<sup>e</sup> siècle*, III. *Les noms de personne contenus dans les noms de lieux*, Paris, 1985.
- Morlet, Marie-Thérèse, *Dictionnaire étymologique des noms de famille*, Paris, 1991.
- Oancă, Teodor, *Geografie antroponimică românească. Metodă și aplicații*, Craiova, 1999.
- Pașca, Ștefan, *Nume de persoane și nume de animale din Țara Oltului*, București, 1936.
- Popescu, Magdalena, *Nume de locuitori derivate de la teme străine*, în SMFC, II, 1960, p. 213-224.
- Popovici, Iosif, *Scrieri lingvistice*. Ediție îngrijită, studiu introductiv și indice de Maria Purdela-Sitaru și Livia Vasiliuță, Timișoara, 1979.

- Rosetti, Al., *Istoria limbii române. I. De la origini până la începutul secolului al XVII-lea*. Ediție definitivă, București, 1986.
- Studii de dialectologie și toponimie*. Volum îngrijit de I. Pătruș, B. Kelemen, I. Mării, București, 1970.
- Șandru, D., *Mocanii în Dobrogea*, București, 1946.
- Ursan, Vasile, *Graiul din Mărginimea Sibiului*, Timișoara, 2004.

## **L'ORIGINE DU NOM DE FAMILLE *MUNTEAN(U)*** (Résumé)

Le nom de famille *Muntean(u)* avec ses nombreux correspondants dans l'onomastique italienne et française signifie, pour chaque Roumain, Italien, Français, etc., l'homme de la montagne qui a migré pour des raisons économiques, politiques, administratives ou commerciales, en descendant dans des endroits plus proches ou plus éloignés.

La présence de l'appellatif topyque dans sa double hypostase, comme nom de famille et comme toponyme dans la forme simple, dérivée ou composée dans l'onomastique italienne (*Monti, Montagna*, etc.) et dans celle française (*Mont, Dumont*, etc.), est un argument en la faveur de l'idée que dans le cas du nom de famille *Muntean(u)* il s'agit, à l'origine, du toponyme *Muntele* (*La Montagne* la plus proche et la plus connue par les habitants), à partir duquel, dans une phase initiale, on a attribué à l'émigré le surnom *Muntean(u)*, et non pas à partir du toponyme *Muntenia*, consigné seulement en 1841.

Les noms de famille et les noms de lieux présentés en diachronie et en synchronie nous ont montré l'importance de la confrontation entre le lexique et l'onomastique et le rôle du comparativisme linguistique, par lequel on confirme, encore une fois, l'unité et les analogies inattendues, derrière une apparente fragmentation entre les langues romanes.